

Implicit gender bias – vad vetenskapen kan lära oss om hindren mot en jämställd (kör)repertoar

Wolfgang Undorf

De senaste åren har jag engagerat mig allt mer i frågan om ”kvinnlig musik”, dvs. musik - och då särskilt körmusik – skriven av kvinnor. Jag jobbar inte som musiker och jag arrangerar inga konserter. Mitt engagemang grundar i min fasta övertygelse om vikten av en rättvis, jämställd repertoar, lika chanser för kvinnor att få sin musik bedömt och uppskattad som den skriven av sina manliga kollegor. Själv drivs jag av min kärlek till musiken samt av min övertygelse att det är min plikt som körsångare att ifrågasätta svenskt (kör)musiklivs instängda, ärkekonservativa repertoar. Till profession är jag historiker. För 6-7 år sedan började jag utforska digitala och tryckta källor för att hitta undagömd kvinnlig körmusik och börjat lobba för den. Å ena sidan har jag haft spännande möten med allt från nunnor i renässansens Italien till familjeförsörjande kvinnliga musiker på 1800-talet. Å andra sidan är jag frustrerat över hur trögt omställningen går inom den klassiska, kyrko- och körmusiken åtminstone i Stockholm där jag har min bas. Visst finns det undantag, men i stort sett går det fortfarande väldigt långsamt framåt. Den här artikeln är tänkt som ett försök att berika och utvidga ansträngningarna till förmån för en mer jämställd repertoar med hjälp av lite tvärvetenskapligt tänkande. Min huvudfokus ligger på körmusik, men den akademiska delen av mitt inlägg har bärkraft för all sorts repertoar.

Vanligtvis bemöts mina försök att slå ett slag för kvinnliga tonsättare med ett eller flera svar tagna ur en uppsättning av standardreaktioner, antingen tystnad eller olika slags negativa svar: 1) det finns för få kvinnliga tonsättare och de har skrivit alldeles för få verk; 2) verk av kvinnliga tonsättare håller inte samma kvalitet som sina manliga kollegor; 3) det är ingen idé att gräva fram historisk kvinnlig musik, för hade den varit bra så hade den ju inte försvunnit från repertoaren; 4) man hittar inte noter; 5) publiken, körer och musiker är inte mogna för den typen av musik så den får i bästa fall fasa in ett stycke per konsert för att inte begära för mycket av alla inblandade och sist 6) det saknas de nödvändiga resurser för att framföra musik skriven av kvinnor.

Jag ska lite längre ner försöka att på bästa sätt bemöta de här olika svaren (om än inte i exakt den ordningen). Här bara inledningsvis en kort reflektion över vad det är som ligger till grunda för alla dessa svar. Det är en osalig blandning som grundar i en antiakademisk inställning som helt struntar i de senaste årtiondenas musikhistoriska återupptäckande och utgivning av kvinnlig musik. Okunskap om vad vetenskapen har att säga om de mekanismer som på ett undermedvetet plan leder till att vi, kvinnor och män, alltid faller för män, vare sig det gäller manliga tonsättare, en manlig musikalisk kanon eller politiska populister, den är enorm och oreflekterad. I botten kan vidare identifieras okunskap om de misogynna mekanismer som aktivt har raderat kvinnor ur musikhistorien, rädsla att presentera okända tonsättarnamn och ny musik för publik, musiker och sångare.

Allra längst ner, bortom alla eftertänksfulla reflektioner hittar jag oförmågan till självreflektion och att sätta sin verksamhet i en större kontext. För det här är ju inget nytt eller unikt för svenskt körliv. Kvinnliga musiker har länge mötts av fördomar om att de inte håller samma klass som manliga musiker. Detta var ett faktum som männen som befolkade symfoniorkestrarna, de manliga dirigenterna eller alla manliga tonsättargenier var helt övertygade om, samtidigt som de undvek in i det längsta att utsätta denna sin övertygelse för ett test. Den händelse som väsentligt bidrog att bryta upp denna mur runt de professionella orkestrarna, åtminstone vad gäller amerikanska symfoniorkester, var tillämpningen av ”blind audition”-metoden: kandidater till en plats i en orkester skulle gå barfota och spela bakom ett ogenomskinligt skynke. Helt plötsligt ökade tillströmningen av kvinnor till orkestrarna med 30-50 % (enligt en Harvardstudie från 2001). Resultatet förvandlade inte

på en gång mansgrisar till dygdemönster, men den erbjöd så att säga en teknisk lösning för att ta sig runt det hinder som avsaknaden av självreflektion innebär. Min kvalificerade gissning är att mycket mer körmusik skriven av kvinnor skulle uppföras om all ny musik valdes ut genom ett slags blind audition-förfarande.

Finns det "kvinnlig musik"?

Det finns naturligtvis egentligen ingen "kvinnlig" musik, alltså musik som i sig bär tydliga innermusikaliska liksom objektiva spår av kvinnlighet. Lika lite som att Tjajkovskij 4:e symfoni kan betraktas som "homosexuell" musik eller att Ethel Smyths instrumentalmusik i sig skulle vara "lesbisk" musik (se en kritisk litteraturstudie av Desmond C. Sergeant och Evangelos Himonides "Gender and Music composition: A Study of Music, and the Gendering of Meanings", i tidskriften *Frontiers in Psychology* 2016-03-31, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00411>.) Men faktum är naturligtvis att det musikaliska etablissemanget i århundraden har marknadsfört en sådan åskådning i syfte att nedvärdera musik skriven av kvinnor – och alltför många tror fortfarande på denna lögn. Någon form av blind auditions borde därför vara självklart även vid urval av repertoar till en vanlig körkonsert. Tänk bara tanken vad som skulle hända om du som körledare, musiker, sångare inte hade den blekaste aning vem som skrivit ett stycke och du skulle välja helt och hållet utifrån musiken utan hänsyn till könsindikerande förnamn, kända konnotationer förknippade med namnet på en kvinnlig tonsättare och därpå påträngande tankar om kvotering och andelen kvinnligt-manligt i programmet! Tänk!

Musikbranschen och tonsättarinnorna bidrar tyvärr själva till den fortsatt stora snedvridningen i repertoaren genom att bl.a. försvåra tillgången till musik skriven av kvinnor. Förlagen blockerar i vinstsyfte tillgången till noter och/eller inspelningar som skulle kunna underlätta att träffa ett urval baserat på musikalisk verkets kvalitet istället för ännu mer musik skriven av samma kända män eller bara helt enkelt av män. Tonsättarinnorna försvårar i sin tur tillgången till sin musik genom att inte anmäla utgåvor på allmänt tillgängliga onlinetjänster. Flera gånger har jag bevittnat dirigenters och körledares stora problem med att ens ta reda på vart man ska vända sig för att få tag i noter! Vissa har av den anledning säkert givit upp sina försök att köpa noter och återvänt till de manliga tonsättarna vars noter är stapelvara i de flesta notarkiv. Och jag som trodde att alla tonsättare ville inget hellre än att få sälja sin musik! Ett litet tips till svenska tonsättarinnor: skicka alltid ett exemplar av allt ni komponerar och publicerar till Kungliga biblioteket. Då blir metadata som exempelvis förlagets namn allmänt tillgängligt nationellt och internationellt.

Musikalisk kanon och tradition

Klassisk musik eller rättare sagt, framförandet av den har hos många av dess utövare förvandlats till ett historiskt B-skådispektakel enligt devisen "känd för att vara känd". Till grund ligger en fortfarande enormt utbredd nonchalans gentemot den klassiska repertoarens intellektuella dimensioner och förträgningsmekanismer. Glöm inte att Johann Sebastian Bachs musik inte var en omedelbar succé som har hållit i sig utan avbrott i snart 300 år. Det krävdes en Felix Mendelssohn för att göra honom stor igen. Så, var finns den person som idag kan göra Fanny Hensel eller Marianne Martinez stor (igen)?

En av de vanligaste invändningarna mot musik av kvinnliga tonsättare, nämligen att det inte finns tillräckligt många eller att de har skrivit för lite musik, är ganska lätt att avfärda. Dels genom en hänvisning till den uppsjö av uppslagsverk som i olika omfattning och på olika sätt informerar om de

hittills kända mer än 6 000 kvinnor som vi vet har skrivit musik åtminstone de senaste 1 000 år; här några av de i mina ögon mest intressanta:

- *Musik und Gender im Internet* (<http://mugi.hfmt-hamburg.de/>)
- *ChoralWiki* (http://www3.cpd.org/wiki/index.php/Main_Page)
- *Donne in Musica* (<http://www.donneinmusica.org/wimust/>)
- *IMSLP* (https://imslp.org/wiki/Main_Page)
- *KVAST* (<http://kvast.org/>)
- *Women Composers by time Period*, en del av Oxford Music Online (<http://www.oxfordmusiconline.com/page/women-composers-by-time-period>)
- *List of female composers by birth date* (https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_female_composers_by_birth_date)
- *Women composers, a database by the kapralova society* (<http://www.kapralova.org/DATABASE.htm>)

Tycker du att 6 000 kvinnliga tonsättare inte är mycket att komma med jämfört med alla manliga tonsättare som har varit verksamma under samma period, så säger jag bara att den västerländska kanon inte omfattar särskilt många namn den heller. Att döma av dagens klassiska repertoar är alla vita män och de flesta har ett efternamn som börjar på B; inte så få konserter heter nånting med "Bara B:n" – lika könsdiskriminerande varje gång!

Du som kör- och orkesterledare eller körsångare tror kanske att du träffar dina val vad gäller den musik du vill framföra eller lyssna till, utifrån objektiva kriterier. Tänk i så fall ett varv till och rannsaka dig själv: varför landar du i slutändan ändå (nästan) alltid i att välja och framföra musik skriven av män?! Granska din uppväxt, din musikaliska utbildning, dina vanor vad gäller konsertbesök, vad du lyssnar på för musik. Ge dig själv en chans att upptäcka i hur stor utsträckning du präglas av en kanon som i princip består av nästan uteslutande manliga tonsättares verk. Ledningen för Beethoven-festivalen juni 2019 inom ramen för o/modernt har med hjälp av helt objektivt tänkande åstadkommit ett program som bjuder på 39 verk skriven av män mot bara ett enda verk skriven av en kvinna! Resultatet är lika "övertygande" som att leta i herrbastun efter nästa CEO och efteråt påstå att urvalet hade inget med könsdiskriminering att göra utan har gjorts utifrån helt objektiva urvalskriterier baserade på kunskap och erfarenhet.

Att bedöma prestationer

Häri ligger också det andra svaret på påståendet att man har letat men tyvärr inte hittat några kvinnliga tonsättare, framför allt inte tillräckligt många tillräckligt bra verk. Det är ett välkänt faktum att kvinnors prestationer mer eller mindre systematiskt nedvärderas av både män och kvinnor, oavsett om det gäller näringslivet, forskning, idrotts- eller konstvärlden. Ligger noter på ett körverk eller ett stycke instrumentalmusik skrivet av en kvinna för bedömning hos en dirigent, musiker eller sångare, så liknar situationen en forskningsansökan inom exempelvis naturvetenskaperna. Vetenskapsrådets jämställdhetsobservationer visar vartannat år att kvinnors och mäns prestationer värderas olika; det börjar redan med sättet att tala om deras respektive ansökningar. Förutom omedvetna och medvetna mekanismer och mentaliteter, ligger även den djupt rotade bilden av det manliga geniet bakom alla avslag på kvinnors musik. När Cathrine Winnes i sin på sin höjd lagom

engera(n)de tv-serie "She composes like a man" inte ens orkar förläna Lili Boulanger epitetet "geni", då finns det ingen chans att en kvinna någonsin ska kunna utmana en man ens på det område.

Sedan är det så att mycket forskning motsäger grundtesen att kvinnor skulle ha skrivit eller skriver sämre musik eller att det finns färre kvinnor som skriver bra musik. En mycket avslöjande studie visade 2006 att kvinnor och män fick i stort sett samma resultat inom ett matematiskt test efter att försöksledarna upplyst deltagarna om att det inte finns några genusrelaterade skillnader (McGlone/Aronson, 2006; denna och flera andra studier refereras till i en artikel av Boschini/Muren/Palme och Persson i tidskriften *Ekonomisk debatt* 39 (2011) 6). Det är inte att dra liknelsen för långt om jag påstår att den dirigent, musiker, sångare som "vet" att män i genomsnitt skrivit och skriver bättre musik än kvinnor, i stor utsträckning riskerar att reproducera denna övertygelse genom ett mansdominerat repertoarurval.

Som ni har lagt märke till, försöker jag i den här artikeln ge tvärvetenskaplig hjälp hur man reser sig ur den musikaliska bubblan och ser ut över ett betydligt större och mer varierade musikaliska landskap. Hjälp får man som dirigent, musiker, sångare genom att exempelvis läsa på om den kamp som kvinnor har fört för allmän rösträtt. I Sverige motarbetades rösträttskvinnorna av både män och kvinnor på olika sätt, både lagligt, polisiärt och socialt. Bland annat uppmanades kvinnor att avstå från sina krav till förmån för allmän manlig rösträtt. Jag känner igen tankegången i alla de kommentarer jag har fått att visst finns det ena eller andra fina stycke musik skriven av en kvinna, men det finns ju även verk skrivna av manliga tonsättare som (ännu) inte har uppförts så ofta som de förtjänar. Ingen som påpekat detta för mig, har samtidigt lovat att skära ner på framföranden av andra mäns verk. Så, ovanpå alla B:n ska det läggas alla andra män; blir det sedan tid över i programmet, kan de tänka sig plocka in ett kuttersmycke kvinnlig musik. Det är alltså ganska exakt samma tankegång idag som för över hundra år sedan.

Musikalisk utbildning utan kvinnliga tonsättare

Musikalisk utbildning på alla nivåer reproducerar oreflekterat en manlig kanon, bland annat enligt devisen "man tager vad man haver". Ärligt talat, hur många musiklärare och högskoleprofessorer har musik skriven av kvinnor lätt tillgänglig i sitt notbibliotek? Hur många kan ett stycke skriven av en kvinna utantill? Hur många använder sig av exempel ur kvinnlig musikproduktion när de lär ut grunderna till ett instrument, till sång eller musikteori? Varför reagerar ingen på att musik skriven av kvinnor inte tillskrivs något värde när det gäller att lära ut musikens grunder? För att bara ta ett exempel av många: 2010 gavs det ut en harmonilära på ett svenskt förlag med uppmaningen till eleverna att "Learn from the masters" – boken innehåller så klart inte ett enda notexempel ur ett verk skriven av en kvinna! Rent oreflekterat tar eleverna då till sig en rent manlig musikalisk kanon. Skulle de för en gångs skull reflektera över det märkliga faktum att kvinnliga tonsättare helt lyser med sin frånvaro, erbjuds dem två alternativ: förmodligen kommer de allra flesta att införliva alla dessa manliga tonsättarnamn och de verk som citeras ur i sin repertoar. Därmed bekräftas och förstärks djupt rotade, historiska fördomar om att kvinnors musik inte har något värde för utbildningen. Bara någon enstaka elev kommer att våga ifrågasätta detta urval. Men vilken hjälp skall hen få av sina lärare som oreflekterat trampar på i gamla misogyna spår?

Repertoar och kognitionsvetenskaplig forskning

Det finns ingen "kvinnlig" musik. Musik har inget absolut värde i sig. Musik skriven av kvinnor är i sig varken bättre eller sämre än musik skriven av män. Varför har den då inte samma statistiska chans att dyka upp i konsertrepertoaren? Jo, anledningen är att vi tillskriver varje musikstycke och varje

tonsättare ett relativt värde utifrån våra egna referensramar. De allra flesta är dock totalt omedvetna om såväl detta faktum och sina egna värderingsmässiga begränsningar och de uteslutningsmekanismer som de ger upphov till. Därför är det fortfarande så svårt för så många dirigenter, musiker, sångare, producenter och andra att tänka på kvinnliga tonsättare. Det finns hur många exempel som helst på att tydligen är det hur enkelt som helst att göra en konsert med bara verk av manliga tonsättare, som exempelvis den kammarkör från Lund som på sin turné till Stockholm 2018 framförde ett program på 13 verk skrivna av män. Som extranummer framfördes ytterligare ett stycke skrivet av en man. På min skriftliga fråga hur det kom sig, svarade en kvinnlig talesperson för kören att man haft så mycket att tänka på inför turnén, som även inkluderade en tävling, att just kvinnliga tonsättare hann ingen tänka på just då!

”Tänkte inte på det”

Kognitionsvetenskaplig forskning har tydligt visat att den medvetna delen av vår hjärnverksamhet är så liten som en miljondel av alla processer inne i hjärnan. Det finns de musiker, musiklejare, sångare som helt medvetet väljer bort musik skriven av kvinnor, men de flesta av oss är vanligtvis helt enkelt inte medvetna om att vi gör det, att vi ”tänkte inte på det”. Ett annat slumpvist utvalt exempel kommer från Ytterjärna Festival Academy. En talesperson meddelade sommaren 2018 som svar på min skriftliga fråga om avsaknaden av musik skriven av kvinnliga tonsättare, att svårigheten med att ta in sådan musik ligger delvis i det faktum att musikerna som engageras ofta inte har spelat musik skriven av kvinnor. På grund av begränsad repetitionstid väljer man då musik skriven av män, för den känner ju musikerna till sedan tidigare. Därmed förvandlas klassisk musikutövandet till ett ovärdigt b-skådisspektakel enligt principen ”känd för att vara känd”.

Många av oss skulle behöva möta den typen av torr byråkrat som Peter Dalles klassiska rollfigur uppfinnaren mötte i så många Lorry-sketcher och som fick honom att inse hakan med alla hans planer. Den klassiska slutrepliken blev ju alltid ”tänkte inte på det”. Så länge musik skriven av kvinnor inte har fått sin plats i utbildningen och den musikaliska kanon och så att säga sitter i ryggmärgen, så länge prioriteras verk av manliga tonsättare, särskilt när det finns bara lite repetitionstid och kort framförhållning som delvist då skulle behöva läggas på rechercher, inköp och att öva in okänd musik – vilket musik skriven av kvinnor ofta är. Duktiga musiker har, liksom andra yrken, sitt omedvetna att tacka för en väsentlig del av sin förmåga. Men samtidigt har denna förmåga en baksida. Dessa färdigheter har byggts upp genom en ensidig, manligt präglad utbildning och yrkesverksamhet. Processen att bli medveten om detta faktum och så att säga programmera om sig själv är långdragen och arbetsintensivt. Då känns det för många enklare att efterrationalisera frånvaron eller extrem underrepresentation av kvinnor med att prata om kvalitet eller tidsbrist.

Välj musik skriven av kvinnor – för känslans och intellektets skull!

Känslomässigt engagemang mår allt som oftast bra av att stödja sig på vetenskapliga kunskaper och en kvantitativ grund, dvs. siffror. Det är intellektuellt både tillfredsställande, vetenskapligt korrekt och inte minst rättvist att räkna, om inte av någon annan anledning än den att göra sig själv uppmärksam på det glapp som existerar mellan självuppfattning och verklighet. Jag räknar gärna och ofta, t.ex. för att sätta en enskild konsert eller en läpparnas bekännelse för jämställdhet i relation mot det faktiska engagemanget för kvinnlig musik över tid. Vad hittar man då? Jo, t.ex. det förvånande faktum att under säsongen 2018/2019 hade Radiokören sex egna konserter i Berwaldhallen varav två innehöll ingen musik alls skriven av en kvinna. Du som nu tror att Radiokören insett bristen av kvinnliga tonsättare och medvetet balanserat detta faktum genom två konserter där man bara sjöng musik skriven av kvinnor – tänk om! Inte en enda konsert med musik av enbart

kvinnliga tonsättare på ett helt år! Totalt framförde Radiokören i sina sex konserter musik av 8 kvinnliga samt 28 manliga tonsättare (drygt 20% kvinnligt alltså). Räkna man alla konserter i Berwaldhallens konsertprogram som Radiokören medverkar i under samma säsong, blir utfallet ännu mer snedvridet, 9 kvinnor mot 48 män (knappt 16 % kvinnligt program alltså).

Studier har visat att människor inte reagerar särskilt på manlig dominans, varken i klassrummet eller på arbetsplatsen. Men så fort kvinnors närvaro eller deltagande, t.ex. räknat i hur ofta och hur länge de talar inom en skolklass eller ett arbetsteam, närmade sig en andel av 30-40 %, då uppfattar många män att kvinnorna tagit över (googla gärna nånting i stil med "language myths", "women's talk in public contexts"). Män överskattar alltså regelbundet kvinnlig närvaro. Bevis? Titta på klockan nästa gång du ser en film med en kvinnlig och en manlig huvudroll och räkna ihop deras taltid. I filmen "A Star is Born" har kvinnorna en samlad taltid av 36 procent – och då är ju ändå en av de två huvudrollsinnehavarna en kvinna! Hos Skavlan får kvinnorna drygt 33 procent av den totala taltiden (statistik enligt GenderTimer). Det betyder att samma snedvridna syn gäller inom musiken som inom samhället i stort: det vi uppfattar som en (någorlunda) "jämställd" repertoar håller inte för en objektiv granskning (undantaget musik för barn- och damkör). Hur ska man annars förklara varför en repertoar på en kvinnlig tonsättare på 4 män kan uppfattas som en bedrift och ett stort steg mot en jämställd konsertrepertoar?

"Belöna" uppförandet av musik skriven av kvinnor

Känslorna får ha sitt att säga om våra val av repertoar, men inte så mycket i form av oreflekterat personligt tycke – för då händer alltid två saker: 1) manliga tonsättare hamnar överst och främst, och 2) man slutar leta efter och repetera in verk skrivna av kvinnor. Hur ska vi göra för att komma runt detta problem? Både neurovetenskaplig och pedagogisk forskning lär oss betydelsen av belöningar för att förstärka vissa beteenden. Dessa belöningar kan bestå av materiella saker, som pengar, men även av immateriella saker som tillfredsställelse, välbefinnande och positiva minnen. Tänk efter nu, kära läsare, och räkna: hur många positiva minnen har du av uppföranden av musik skriven av män jämfört med sådan skriven av kvinnor? Körsångare har berättat för mig om att de har sjungit Bachs Matteuspassion 100 gånger, Brahms Requiem 50 gånger, Händels Messias 80 gånger osv. Men hittills har jag aldrig träffat varken en professionell eller amatörsångare som med samma självklarhet skulle ha sagt att hen har sjungit Fanny Hensel, Isabella Leonarda eller Imogen Holst ens 10 gånger! Så skapas alltså inga lustfyllda minnen. Dirigenten, musikern, sångaren "belönas" inte för sin insats – och därmed förhindras att hjärnan börja koppla ihop musik skriven av kvinnor med något positivt, tillfredsställande.

Musik och status

Fenomenet "unconscious gender gap" ger också en förklaring till varför vi så sällan blir medvetna om när vårt val av musik grundar i ingrodda (van)föreställningar om tonsättares eller enskilda verks status. Tyvärr gäller än så länge att både manliga och kvinnliga dirigenter, musiker och sångare väljer manliga tonsättare och deras verk vid tillfällena då det handlar om event med hög status. Ur orkestervärlden hämtar jag följande iakttagelse: de korta orkesterstycken skrivna av (företrädesvis yngre) kvinnliga tonsättare som ofta förekommer i början av en konsert, misstänker jag används egentligen bara för att ge även försenade åhörare en möjlighet att komma till sina platser innan den "riktiga" konserten börjar, alltså den del av konserten som utgörs av mer omfångsrika verk av äldre och nyare manliga tonsättare. Den bakomliggande attityden kan nog bäst beskrivas som att kvinnlig musik används som ett kulturellt cuttersmycke; alla vet att båten börjar bakom smycket. Dessutom

har korta orkesterstycken fördelen att man inte behöver lägga ner så mycket värdefull repetitionstid på dem.

Inom svensk körmusik skrivs mycket musik av kvinnliga tonsättare för barn- och damkör. Men när det verkligen gäller, jag då duger sällan musik skriven av kvinnor. Mitt andra exempel belyser förhållanden under en av kyrkomusikens viktigaste konsertperioder, nämligen den så kallade rekviemperioden veckorna före påsk. Då uppförs nästan uteslutande passionsmusik skriven av män. Bara i Stockholm går det förmodligen 1 000 Matteuspassioner på ett enskilt verk skrivet av en kvinna. Det handlar inte om resurser. Det krävs två blandade körer, en barnkör, fyra solister och en stor orkester, gärna musiker specialiserade på barockmusik och barockinstrument, för att kunna framföra Matteuspassionen. Ändå skrapas det ideligen fram de resurser som sedan märkligt nog saknas för annan musik. Ett annat exempel på oviljan att skapa traditioner baserade på och därmed positiv återkoppling till musik skriven av kvinnor i Sverige är alla gamla och nya traditioner förknippade med jul- och nyårshelgerna. Storkyrkan i Stockholm framför exempelvis Händels Messias och har gjort så i 90 år nu. Ungefär lika gammal är traditionen att uppföra Bachs Matteuspassion på svenska i Engelbrektskyrkan. Församlingens senaste fluga är skapandet av en ny tradition som bygger på Beethovens 9:e symfoni. På detta och liknande sätt runtom i landet läggs enorma resurser på att skapa positiva minnen och hålla statusfyllda traditioner vid liv från vilka kvinnliga tonsättare mer eller mindre medvetet uteslutits. Var finns en kvinnlig motsvarighet i Sverige idag? Återigen, tänkte inte på det.

Mitt sista exempel handlar om Kulturnatt Stockholm 2019, ett event som lockar åhörare till kyrkor och andra konsertlokaler som annars ofta undviker de konserter som äger rum där. Med tanke på kulturnattens omfattning och utbud har vi alltså att göra med ett event med särskilt hög status. Och då händer precis samma sak som brukar hända vid andra likadana tillfällen: ryggmärgen tar kommandot och totalt kör över vårt medvetande. Det upplysta, jämställda musiksvrige slutar åter igen upp bakom sina alfahannar. I årets program hittade jag 67 konserter där en tonsättares namn tydligt angivits i rubriken. Endast 2 av dessa konserter innehåller musik skriven av var sin kvinna. Bara 2! Varför är det så? Kan det vara så att egentligen har Kulturnatten så låg status att deltagarna förlitar sig på musikalisk skåpmat som de kan plocka fram och framföra utan att den kräver mycket repetitionstid? Nej, snarare är det så att Kulturnatten anses ha så hög status att det är ett tillfälle då man också plockar fram musik med hög status. Oavsett vilket, resultatet blir uppenbarligen alltid detsamma: män, män, män. Ingen tycks reflektera över detta faktum, ingen tycks sätta ner foten – inte ens kvinnorna själva. För det spelar i stort sett ingen roll hur många kvinnliga dirigenter, musiker och sångare som finns. Deras kamp mot samma omedvetna mekanismer, mot samma unconscious gender gap bäddar tyvärr för samma negativa resultat.

Vägen till en lösning

De allra flesta som idag är inblandade i svensk musikverksamhet borde verkligen fundera över alla de små stegen de tar och alla de mekanismer som bidrar till att förändringen mot ett mer varierat utbud av musik och en jämställd repertoar går så oändligt långsam. Uppenbarligen spelar det ingen större roll vilken av mekanismerna som i varje enskilt tillfälle utövar det största inflytandet över de beslutsfattande processerna. Alla tycks ju ändå oundvikligen leda fram till att musik skriven av kvinnor är fortfarande extremt underrepresenterad i dagens konsertutbud. Den huvudsakliga anledningen i mina ögon är okunskapen om i vilken omfattning vi styrs av omedvetna beslutsprocesser och avsaknaden av korrigerande processer i form av blind auditions eller statistik.

Vägen till lösningen börjar med att starta en process att medvetandegöra de ovan beskrivna uteslutnings eller undanträngningsprocesserna. Våga ifråga sätta gamla sanningar som så ofta bara består av efterrationaliseringar av omedvetna processer som bygger på endimensionell utbildning och enkönad vardaglig musikpraxis. Var och en för sig måste ta sig an detta problem. Institutioner och föreningar har här enligt min uppfattning en viktig uppgift i att erbjuda hjälp åt dirigenter, musiker, sångare, orkestrar och körer. Utbildningsinstitutionerna, särskilt musikhögskolorna, måste erbjuda och göra det obligatoriskt för studenter och lärare att delta i och fullfölja tvärvetenskapliga kurser. Avsikten med de kurserna ska inte vara att skuldbelägga lärare och studenter, utan att presentera hjälpmedel för att öka kunskapen om och graden av självreflektion och contextualisering av vardagliga könsdiskriminerande val. Särskilt måste dirigenter, musiker och körsångare få ökad medvetenhet om ett så centralt fenomen som unconscious gender bias gap. Bli man medveten om att vi alla har mer eller mindre stor benägenhet och fallenhet för att värdera musik skriven av kvinnor med en annan måttstock än den skriven av män, så kan vi ta ett stort steg på resan till ett bättre musikliv.